

Biologisch akkerbouwbedrijf van François Ongenaert, te Beveren. (Oost-Vlaanderen)

François Ongenaert aan het woord:

Ik begon 30 jaar geleden als landbouwer op een gangbaar gemengd bedrijf met akkerbouw, aardbeien, varkens en tot 30 soorten groenten. Van deze 30 jaar ben ik reeds 20 jaar actief als biologische landbouwer. Ondertussen werd de soorten teelten beperkter en heb ik enkel nog prei, verschillende soorten granen, hennep en grasklaver. Toen ik op het bedrijf begon, stond er geen enkele boom behalve de linde aan de oprit van mijn bedrijf. Ondertussen, drie decennia later, staan

er meer dan 300 bomen op mijn bedrijf.

In 1995 begon ik met de aanplant van een houtkant bestaande uit struiken en bomen, gesubsidieerd door de Provincie Oost-Vlaanderen. Daarna plantte ik rondom een groot deel van mijn bedrijf meidoornheggen met daarin knotwilgen.

In 2012 legde ik uiteindelijk mijn eerste agroforestryperceel aan in een grasklaver hooiland. De productie van de gras-klaver moet vooral dienen voor verkoop aan particulieren. Enkel de laatste snede krijg ik vaak niet voldoende droog en deze wordt dan gebruikt voor compost. Op dit perceel koos ik voor wintereik en notelaar. Aanvankelijk vooral voor de productie van kwaliteitshout, maar dit is zeker niet de enige reden.

Op kortere termijn zie ik vooral winst te halen uit het sluiten van kringlopen op mijn bedrijf. Ik geloof in agroforestry voor mijn bedrijf omdat dit perfect past in mijn streefdoel naar een duurzamere landbouw met een minimale input. De bomen vervullen hier namelijk een hefboom om nutriënten uit diepere lagen in de bodem naar boven te brengen en ze beschikbaar te stellen voor de gewassen via de bladval. In vergelijking met éénjarige gewassen nemen ze dus andere nutriënten op uit de bodem en dit vooral uit diepere lagen tot waar het wortelstel van éénjarige gewassen niet reikt. Eveneens bevorderen symbioses met schimmels de opname van deze nutriënten uit de bodem. Om de ontwikkeling van deze schimmels te bevorderen en de concurrentie met gras of onkruiden te verminderen bracht ik onder de boomspiegel een laag houtsnippers aan.

Tussen de wintereiken liet ik telkens 12,5 m ruimte, tussen de notelaars 20 m. De plantafstand in de rij bedroeg voor beide soorten 10 m. Ik koos ervoor om in elke rij slechts één boomsoort te planten omwille van praktische redenen: de eventuele verschillende kapbare leeftijd. Op die manier kan een volledig rij geogst worden en daarna opnieuw aangeplant worden en hebben alle bomen in de rij eenzelfde leeftijd. Op die manier is er minimale concurrentie voor licht en nutriënten.

Omdat veel boomsoorten waaronder notelaars gevoelig zijn voor verdichting wordt de bodem van tijd tot tijd bewerkt tot tegen de boomstrook. Hierbij wordt de bovenste laag (15cm) gekeerd, maar de ploeg is voorzien van tanden die ook de grond tot op grotere diepte los kan maken.

Jaarlijks is er ondertussen wel wat snoeiwerk tijdens de winter. Het meeste doe ik zelf, behalve het knotten van de wilgen. Dat gebeurt door een loonwerker die het gewoon is om dergelijke werken uit te voeren. Het snoeihout wordt verhakseld en wordt samen met grasklaver en luzerne aangewend voor compostering op het bedrijf .

Op een tweede perceel plantte ik een combinatie van zoete kers (twee verschillende soorten die elkaar moeten bestuiven) en veredelde notelaars. Beiden bedoeld voor de vruchten, maar de kerselaar werd eveneens voor de kwaliteitshoutproductie gekozen. Tussen de bomen teel ik dit jaar hennep voor de productie van olie.

Ik koos op beide percelen voor de aankoop van groter plantgoed (afmeting 10/12 cm omtrek op 1 m hoogte). De voornaamste reden hiervoor is dat de bomen goed zichtbaar zijn bij het bewerken van het perceel. In het geval van vruchtdragende bomen heb je ook eerder vruchten. Maar ook de subsidie waarbij tot 80% van de aanplantkosten teruggevorderd kunnen worden, maakte het aantrekkelijker om onmiddellijk met groter, duurder plantgoed te starten.

Elke hoogstamboom werd bij aanplant voorzien van een steunpaal en bescherming tegen wildvraat. Want vooral in de winter en het voorjaar, wanneer er minder voedsel aanwezig is werd er vraat vastgesteld bij de notelaars.

Meer info: <http://www.wervel.be/agroforestry-themas-92/1440-boslandbouw-maakt-bomen-op-de-boerderij-opnieuw-nuttig>

Tips die ik wil meegeven aan collega starters in Agroforestry:

***Het planten:**

Ik plant al 20 jaar bomen en struiken en heb al veel fouten gemaakt. Plantgat te klein, te diep of te ondiep, je moet er allemaal van leren. Maar ik wil het vooral hebben over wat zo'n boom of struik nu eigenlijk echt nodig heeft als hij pas geplant is.

Bij het planten van een boom moeten we ernaar streven een situatie te creëren die zou nauw mogelijk aansluit bij de plaats waar in de natuur de meeste bomen voorkomen, zijnde een groot of klein bos. Als we bomen gaan planten op een akker of in een weiland staan er meestal niet direct bomen in de buurt en hebben er misschien jarenlang geen bomen gestaan op dat perceel. Bijgevolg vinden de

boomwortels niet wat ze nodig hebben. En wat hebben ze het meeste nodig (na water): schimmels, met name endo- of ectomycorrhizale schimmels.

Deze schimmels zijn de helpers bij uitstek. Zij gaan een symbiose aan met de wortels waarvan ze koolstof krijgen. In ruil halen ze water en voedingsstoffen van voor de wortels onbereikbare plaatsen.

De meeste bomen gaan een symbiose aan met de endomycorrhizale schimmels. Hardhoutbomen (beuk, eik, hazelaar, walnoot), dennen en sparren doen dat met de ectomycorrhizale schimmels. Om een boom een goede start te geven kunnen we deze schimmels bij de wortels aanbrengen tijdens het planten. Beide schimmelsoorten zijn te verkrijgen in de handel.

Een andere mogelijkheid is plantgoed aan te kopen (of bomen te verplanten) met kluit. Dan nemen ze de schimmels mee van de oorspronkelijke plaats waar ze gestaan hebben (gesteld dat de schimmels daar dan wel aanwezig waren).

Wat volgens mij niet goed is, is compost of potgrond bij de wortels gooien tijdens het planten. Dat maakt de bomen lui. Beter is om houtsnippers of afgevallen bruin blad rond de boom of struik te leggen. Hiermee trek je ook de juiste schimmels aan, maar het kan maanden tot een paar jaar duren vooraleer deze bij de wortels zijn geraakt.

Wie hierover meer wil weten raad ik het boek "Het bodemvoedselweb" aan van Jeff Lowenfels en Wayne Lewis (oorspronkelijke titel "Teaming with microbes) van uitgeverij Jan Van Arkel.

In dit boek heb ik de werking van deze schimmels leren kennen.

* Beheer van de bomenstrook

Als de bomen op een weiland staan is alles gras en hoeven we ons er niet over druk te maken. Op akkerland gaan we toch iets zaaien in de bomenrij, voornamelijk om het onkruid te onderdrukken. Ik heb dit jaar in de bomenrij een mengeling van luzerne en rode klaver gezaaid (met de hand gezaaid, met wiedege ingewerkt). De bedoeling was onkruid onderdrukken (vandaar de rode klaver), de grond verrijken voor de bomen (maar dat is voor kleine bomen nog niet zo belangrijk) en als bijenplant. Het resultaat was niet echt naar wens. Luzerne kan niet goed tegen betreding zodat op die plekken het onkruid gaat overheersen en de stroken sneller dan voorzien zullen moeten herzaaid worden.

Wellicht is het beter een combinatie met gras te kiezen om zo een stevigere zode te creëren.

Voor mij blijft de vraag hoe we die stroken nuttiger kunnen gebruiken. Ik ben van plan om vruchtdragende struiken te gaan planten in de bomenrijen. Ik denk hierbij aan bessenstruiken, hazelaars, vlier e.d.. Er zouden dan machines moeten komen om die struiken te oogsten (bestaan al). Een andere mogelijkheid is korteomloophout. Dat is dan wel moeilijk machinaal te oogsten.

De grote idee hierachter is om geleidelijk te evolueren naar een meer permanente cultuur. Als je kiest voor robuuste, goed wortelende struiken hebben deze geen inputs nodig. Ze redden zichzelf en geven toch productie. Zo gaat het in de natuur ook. Hieromtrent kan ik het boek "Herstellende landbouw" van Mark Shepard sterk aanbevelen (oorspronkelijke titel: Restoration agriculture: real-world permaculture for farmers) van uitgeverij Jan Van Arkel. Mark Shepard is zelf een boer in de VS die 50 ha monocultuur aan maïs geleidelijk aan omgeschakeld heeft naar meerjarige gewassen (voornamelijk vruchtdragende bomen en struiken) zonder noemenswaardige inputs. Daartussen zaait hij nog smalle stroken granen en groenten of heeft hij gras met een omweiding van runderen, varkens, kalkoenen, schapen en kippen.